

SANAT EĞİTİMİNİN GELECEĞİNDE OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARININ YERİ VE ÖNEMİ

ROLE AND IMPORTANCE OF OUT-OF-SCHOOL LEARNING ENVIRONMENT IN THE FUTURE OF ARTS EDUCATION

Evrin ÇAĞLAYAN

Dr. Öğr. Üyesi

*Karabük Üniversitesi, Fethi Toker Güzel
Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim
Bölümü*

ecaglayan@karabuk.edu.tr

ORCID ID:

0000-0001-7360-6984

Geliş Tarihi/Received:

03/05/2020

Kabul Tarihi/Accepted:

07/11/2020

e-Yayım/e-Printed:

25/12/2020

Kaynakça Bilgisi: Çağlayan, E. (2020). Sanat eğitiminin geleceğinde okul dışı öğrenme ortamlarının yeri ve önemi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 145-158.

Citation Information: Çağlayan, E. (2020). Role and importance of out-of-school learning environment in the future of arts education. *Journal of Research in Informal Environments*, 5(2), 145-158.

ÖZ

Toplumsal hayatta ortaya çıkan sosyal, politik, ekonomik vb. etmenler ülkelerin eğitim sistemlerinin geleceğini etkilemekte ve çeşitli eğitim modellerinin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Toplumsal dönüşüme ek olarak; yalnızca okul duvarları içinde kalan eğitim-öğretim etkinlikleriyle yetinmeyen ve hemen her ortamı öğrenme ortamına dönüştürme eğilimi sergileyen Z ve Alfa kuşaklarının da gelecek yılların eğitim modelleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Genel anlamda her türlü alan eğitimi için geçerli olan öğrenme ortamları, görsel sanatlar eğitiminin geleceğinde de etkili olmaktadır. Bu araştırmanın amacı; görsel sanatlar eğitiminin geleceğinde okul dışı öğrenme ortamlarının yeri ve önemine ilişkin görüşleri ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde literatürde yer alan dokümanların betimsel analizini içeren nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmanın belirtilen temel amaçlarına ulaşmak için; ilgili literatür derinlemesine incelenmiş, elde edilen dokümanların betimsel analizleri yapılmış ve söz konusu öğrenme ortamlarının görsel sanatlar eğitiminin geleceğindeki yeri ve önemi sorgulanmıştır. Araştırma sonucunda; okul dışı öğrenme ortamlarının hem günümüz eğitim sistemlerinde hem de gelecekteki eğitim sistemlerinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmıştır. İlgili literatürde sunulan pek çok görüşe göre; görsel sanatlar eğitimi alacak olan gelecek kuşaklar için yalnızca formal eğitimin yeterli olmayacaktır. Eğitimin geleceğini inceleyen araştırmacıların okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili kuramsal veya uygulamalı çalışmaları en kısa sürede gerçekleştirmeleri ve görsel sanatlar eğitimi alanının gelişimine destek olmaları önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim; sanat eğitimi; okul dışı öğrenme; dijitalleşme

---

ABSTRACT

Social, political, and economic factors that arise in social life affect the future of education systems of countries and enable various education models to come to the fore. In addition to social transformation; it can be said that the Z and Alpha generations, which are not only satisfied with the educational activities within the walls of the school and tend to turn almost any environment into a learning environment, are also effective on the educational models of the coming years. Learning environments, which are valid for all kinds of field education in general, are also effective in the future of visual arts education. The aim of this research is to reveal opinions about the role and importance of out-of-school learning environments in the future of visual arts education. A qualitative research approach, which includes the descriptive analysis of the documents in the literature, has been adopted to conduct the research. To achieve the stated basic objectives of the research; the related literature has been thoroughly analysed, descriptive analysis of the documents obtained has been made and the role and importance of these learning environments in the future of visual arts education has been questioned. As a result of the research, it has been understood that out-of-school learning environments have a key place both in today's education systems and in future education systems. According to many opinions presented in the related literature; formal education will not be enough for the next generations to receive visual arts education. It has been suggested that researchers who examine the future of education should carry out theoretical or practical studies related to out-of-school learning environments as soon as possible and support the development of visual arts education.

Keywords: Education; art education; out-of-school learning; digitalization

---

GİRİŞ

İnsanoğlu hemen her dönem geleceğin nasıl olacağını merak etmiş ve teknolojiden toplumsal düzene, bilimden sanata kadar pek çok alanın geleceğini sorgulayan düşünceler ortaya koymuştur. Bu düşünsel süreçte; öğretmen, öğrenci, okul, sınıf vb. kavramların ilk ortaya çıktığı zamanlardan bugüne eğitimin geleceği de daima araştırılmış ve sorgulanmıştır.

Nasıl bir eğitim? sorusu farklı yaklaşımlara göre cevaplanmış ve dolayısıyla eğitimin tanımı da bu yaklaşımlara bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir. Demirel (2012), Sönmez (1998), Tanili (1996) yayınlarında felsefi düşünceye bağlı olarak değişen eğitim algısı üzerine fikirler ortaya koymuşlardır. Eğitimin dayandığı temelleri inceleyen yayınlar; felsefi, psikolojik ve toplumsal olmak üzere üç temel üzerinde durmakta ve eğitim tanımının bu temellere bağlı olarak değişiklik gösterdiği ifade edilmektedir. İçinde bulunduğu toplumdan bağımsız ol(a)mayan bireyin, eğitim ve öğretim sürecinin yaşadığı toplumda veya kuşak (nesil) özelliklerinde oluşacak dönüşümler bağlı olarak değişim göstermesi kaçınılmazdır. Toplumsal hayatta ortaya çıkan sosyal, politik, ekonomik vb. etmenler ülkelerin eğitim sistemlerinin geleceğini etkilemekte ve çeşitli eğitim sistemlerinin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Bu dönüşüm, eğitim sistemlerinin en genç üyeleri olan Z ve Alfa kuşaklarıyla daha belirgin bir hal almaktadır. Yalnızca okul duvarları içinde kalan eğitim-öğretim etkinlikleriyle yetinmeyen ve hemen her ortamı öğrenme ortamına dönüştürme eğilimi sergileyen Z ve Alfa kuşaklarının da gelecek yılların eğitim sistemleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Toplumsal dönüşümle ilişkisi kısaca açıklanan eğitim sistemlerindeki dönüşümün en güncel örneği; 2020 yılı içinde ortaya çıkan, pek çok ülkede can kayıplarına sebep olan ve yaşamın tüm alanlarını olumsuz etkileyen Koronavirüs (Covid-19) salgınıdır. Bu salgının gerek dünyada gerekse Türkiye’de etkilediği alanlar arasında eğitim de yer almaktadır. UNESCO (2020) verilerine göre; Covid-19 salgını sürecinde okulların kapalı tutulması sebebiyle tüm eğitim kademelerinde, dünya genelinde 1,7 milyar Türkiye’de ise toplam 24,9 milyon öğrenci etkilenmiştir. Okullarda eğitime ara verilmesiyle okulöncesinden yükseköğretime kadar tüm kademelerdeki öğrenciler farklı öğrenme ortamlarına yönlendirilmiştir. Farklı öğrenme ortamları kriz durumunda öğrenmenin sürekliliğini sağlamak, öğrencilerin uzun süreli öğrenme kayıplarının oluşmasını önlemek amacıyla alınan bir tedbir olarak görülmektedir (Karip, 2020). Koronavirüs pandemisi ve buna bağlı olarak alınan tedbirler sonucu eğitim sistemlerinde ortaya çıkan değişiklikler yalnızca bir başlangıç noktası olarak düşünülebilir. Çünkü bu ve benzeri gelişmelerin etkilerinin zaman içinde azalacağı öngörülmektedir. Ancak doğal afetler, salgınlar, savaşlar vb. olayların etkileri son bulsa da devam ettikleri süre boyunca yarattıkları etkiler

geleceği biraz daha farklı yaşanmasına sebep olacaktır. Tarihsel süreç içinde ortaya çıkan pek çok etmen sonucunda; eğitim, öğrenme ve okul dışı öğrenme ortamları yeniden tanımlanmakta ve her geçen gün daha da çeşitlenmektedir.

Genel anlamda her türlü alan eğitimi için geçerli olan öğrenme ortamları, görsel sanatlar eğitiminin geleceğinde de etkili olmaktadır. Öğrenme ortamlarına yönelik çalışmalar, eğitim araştırmacılarının konuya artan ilgisi nedeniyle son zamanlarda önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir (Jaleniauskiene ve Jucevičienė, 2015). Ancak fen öğretiminden sosyal bilimlere kadar farklı alanlarda gerçekleştirilen çok sayıda araştırma görülürken, görsel sanatlar eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarını araştıran az sayıda araştırmanın var olduğu anlaşılmaktadır. Buyurgan ve Mercin (2005), Genç ve Öner (2018), İlhan (2019), Özsoy (2019) ve Türkcan'ın (2019) yayınları okul dışı öğrenme ortamlarını sanat eğitimi özelinde ele alan çalışmalardır. Mevcut çalışmaların içerikleri incelendiğinde pek çok okul dışı öğrenme ortamı olmasına karşın yalnızca müzelerin öğrenme ortamı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Literatürde, okul dışı öğrenme ortamlarının sanat eğitimdeki yeri ve önemini sorgulayan bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Literatürde gözlenen bu ihtiyaca bağlı olarak araştırmanın amacı; *'görsel sanatlar eğitiminin geleceğinde okul dışı öğrenme ortamlarının yeri ve önemine ilişkin görüşleri ortaya çıkarmak'* şeklinde ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda, görsel sanatlar eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarına dikkat çekilmesi, bu ortamların etkin kullanımının sağlanması ve gelecekte yapılacak benzer araştırmalara kaynak olunması düşünülmüştür.

YÖNTEM

Bu araştırma; görsel sanatlar eğitiminde var olan bir durumun analiz edildiği nitel bir araştırmadır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde; literatürde yer alan dokümanların betimsel analizini içeren nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmanın belirtilen temel amaçlarına ulaşmak için; ilk olarak üniversite kütüphanelerinde yer alan basılı kaynaklar, süreli yayınlar ve elektronik ortamda erişilen dijital kaynaklar derinlemesine incelenmiş ve konu ile ilişkili olan bilgi ve belgeler derlenmiştir. Literatürde yer alan dokümanların sınıflanmasında araştırma amacına bağlı olarak ortaya çıkarılan temalar kullanılmıştır. Eğitim, eğitimin geleceği, öğrenme, öğrenme ortamları, okul dışı öğrenme ortamları ve görsel sanat eğitimi temalarına karşılık gelen yayınlar gruplanmıştır. İkinci

aşamada elde edilen dokümanların betimsel analizleri belirlenen temalara bağlı olarak yapılmış ve söz konusu öğrenme ortamlarının görsel sanatlar eğitiminin geleceğindeki yeri ve önemi sorgulanmıştır. Araştırmanın izleyen başlıklarında konuyla ilgili kavramlar olan öğrenme ve öğrenme ortamları tanımlanmış, görsel sanatlar eğitiminin geleceği üzerine düşünceler sunulmuş ve geleceğin sanat eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının yeri ve önemi tartışılmıştır.

Öğrenme Ortamları

Öğrenme; gerçekleşen yaşantılar sonucu bireyin davranışlarında görülen değişim olarak ifade edilebilir. Senemoğlu'ya (1997) göre öğrenmenin oluşabilmesi için; öğrencinin öğretme-öğrenme ortamının öğeleriyle olan etkileşimlerinin yaşantı eşiğini aşması, öğrencide bir iz bırakması ve yaşantı meydana gelmesi gerekmektedir. Yaşantı meydana gelmesi ve böylece öğrenmenin gerçekleşmesinde ise; öğrenen birey, öğrenme yöntemi ve öğrenilecek olan olguya ilişkin çeşitli etmenler ön plana çıkmaktadır. Şekil 1'de öğrenmeyi etkileyen etmenler şema halinde sunulmuştur.

Şekil 1. Öğrenmeyi etkileyen etmenler (Kaya, 2006)

Gelecekte etkili bir öğrenme için, bilinen klasik yöntemlerle çağın ortaya koyduğu bilginin birlikte değerlendirilmesi önem kazanmıştır. Çünkü geleneksel okul sistemindeki kalıplaşmış programlar bilgilerin öğretmenler tarafından aktarılmasına dayalı bir yöntem, katı bir hiyerarşi ve sadece okul ortamında gerçekleştirilen öğrenmelerle, bilgi toplumunun istediği insan tipini yetiştirmek mümkün görünmemektedir (Ada, 2006). Demirel ve Kaya (2006) öğrenme ürünü olan davranışların formal ya da informal olan eğitimle kazanıldığını ifade etmektedirler. Bu bağlamda literatürde öncelikle formal ve informal öğrenme kavramlarının tartışıldığı ve çeşitli alanların kavramsallaştırılarak sınıflandırılmaya çalışıldığı görülmektedir (Erten ve Taşçı, 2016). Eshach (2007) öğrenmeyi; örgün, örgün olmayan / okul dışı ve yaygın olarak üç farklı türe ayırmış ve her birinin özelliklerini ortaya koymuştur. Okul içindeki süreci formal öğrenme,

okul dışındakini ise non-formal olarak ifade etmiştir. Bu tanımlamada non-formal öğrenme, formal öğrenme ile informal öğrenme arasında, okul dışı ortamlarda yapılandırılmış, genellikle gönüllülük çerçevesinde gerçekleşen bir öğrenmedir (Şen, 2019). Tablo 1’de öğrenmenin üç farklı türüne ilişkin özellikler sunulmuştur.

Tablo 1
Örgün, Okul dışı ve Okul dışı öğrenme arasındaki farklar

Örgün (Formal)	Örgün Olmayan / Okul Dışı (Non-Formal)	Yaygın (Informal)
Genelde okulda gerçekleşir	Okul dışında bir kurumda gerçekleşir	Her yerde gerçekleşir
Baskıcı olabilir	Genelde destekleyicidir	Destekleyicidir
Yapılandırılmıştır	Yapılandırılmıştır	Yapılandırılmamıştır
Genelde önceden düzenlenmiştir	Genelde önceden düzenlenmiştir	Kendiliğinden olur
Güdülenme genellikle dışsaldır	Güdülenme dışsal olabilir, ancak genellikle daha içseldir	Güdülenme esas olarak içseldir
Zorunludur	Genelde gönüllüdür	Gönüllüdür
Öğretmen merkezlidir	Rehber veya öğretmen merkezli olabilir	Genelde öğrenci merkezlidir
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme genelde değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Ardışıktır	Genellikle ardışık değildir	Ardışık değildir

(Kaynak: Eshach, 2007)

Türk eğitim sisteminde; öğrenmenin en yaygın türü örgün öğrenim, en temel ortamı ise okuldur. Dolayısıyla okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur (Demirel ve Kaya, 2006). Ancak içinde bulunduğumuz süreçte eğitimde klasik yaklaşımların etkisi giderek azalmaktadır (Hoşgörür ve Taştan, 2006). Çünkü bilgi, artık akılda tutulan değil; anlamlandırılan, farklı alanlarla ilişkilendirilen ve bu sayede yeni bilgilerin ortaya çıkarılmasını sağlayan bir kavrama dönüşmüştür. Değişen dünya düzeninde; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerleme, ülkeler arası sınırların ortadan kalkması ve haber alma süresindeki kısalma küreselleşmenin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Buna bağlı olarak; disiplinlerarası yaklaşımlar öne çıkmış, okul içinde öğrenilen bilgilerin farklı alanlara aktarılması ve yaşamsal bir sürece dönüşmesi önem kazanmıştır. Bugün artık gerçek öğrenmenin grup içinde ve iş birliği ortamında gerçekleştiği bilinmektedir. İnsanlar en iyi birbirlerinden öğrenirler. Birbirlerinden öğrendikçe de toplum içinde yaşamının ve kendilerinden farklı düşünenlerin ne kadar değerli ve böyle bir yaşantının ne ölçüde zenginleştirici olduğunu görürler (Baltaş ve Baltaş, 2014). Okuldaki koşullar, gerçek yaşamın bir temsilcisi, bir benzeri olabildiği ölçüde, okulda öğrenilenler, okul dışına transfer edilebilir; okul dışında da kullanılabilir (Senemoğlu, 1997). Öğrenilen bilginin okul dışına aktarım sürecinde ise okul dışı öğrenme ortamları önemli rol oynamaktadır. Şen (2019); okul dışı öğrenme ortamını ‘okulun dünyaya açılan kapısı’ olarak ifade etmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili çeşitli yayınların var olduğu görülmektedir. Bilim eğitimi (Braund ve Reiss, 2006), fen öğretimi (Genç, Albayrak ve Söğüt,

2019; Türkmen, 2010; Sontay, Tutar ve Karamustafaoğlu, 2016), tarih öğretimi (Öner, 2015), sosyal bilgiler öğretimi (Malkoç ve Kaya, 2015; Keskin ve Kaplan, 2012; Öner ve Öztürk, 2019), ve genel anlamda okul dışı öğrenme ortamları (Eshach, 2007; Selanik Ay ve Erbasan, 2016; Saraç, 2017; Demircioğlu ve Aslan, 2018; Ocak ve Korkmaz, 2018; Öztürk ve Altan, 2019; Şen, 2019) söz konusu araştırmalar arasında incelenen alanlar olarak öne çıkmaktadır. Benzer araştırmaların ele aldıkları okul dışı öğrenme ortamları incelendiğinde müze ve bilim merkezlerinin öne çıktığı görülmektedir. Öğrenme alanlarına bağlı olarak gerçekleştirilecek planlamalar sayesinde günümüzde pek çok alan okul dışı öğrenme ortamı olarak düşünülebilir. Şen (2019) '*Okul Dışı Öğrenme Ortamları*' isimli kitabında, öğretme öğrenme sürecinde yararlanılabilecek 14 farklı okul dışı öğrenme ortamına yer vermiştir. Günümüzde okul dışı öğrenim, müzeler, doğa gezileri, botanik bahçeleri gibi ortamların yanı sıra planlı içerikli kamplarda veya fen okullarında yapılabilir (Altan, Üçüncüoğlu ve Öztürk, 2019). Aynı zamanda müze, hayvanat bahçesi, botanik bahçesi, aqua park, oyun sahaları, sivil toplum örgütleri, gençlik kulüpleri, medya, (radyo, film, video, kitaplar, dergiler, televizyon, internet vb.) veya plaj, stadyum, hastane gibi sosyal hayatın devam ettiği yerlerde de kazanılır (Türkmen, 2010). Ayrıca dijital ortamlar da yine aynı şekilde okul dışı öğrenme ortamları olarak tanımlanabilir (Şen, 2019).

Görsel Sanatlar Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme

Görsel sanatlar eğitiminin geleceğinde okul dışı öğrenme ortamlarının yeri ve önemine ilişkin görüşlerin 'dijitalleşen sanat eğitimi' ile ilişkilendirilerek sunulmasının daha açıklayıcı olacağı düşünülmüştür. Sanatçı, alıcı ve sanat eserinin birleşiminden oluşan sanat alanı, tarihsel süreçte dış dünyada pek çok gelişmeden etkilenerek gelişim göstermiştir. Endüstri 1.0 modern sanat akımlarına, Endüstri 2.0 Bauhaus ekolüne, Endüstri 3.0 postmodern sanat akımlarına zemin hazırlayan gelişmeleri içinde barındırmıştır. Benzer süreç günümüzde de devam etmekte ve Endüstri 4.0 ile birlikte hem sanatsal üretim süreci hem de sanat eğitimi gelişimlerini dijitalleşerek sürdürmektedirler (Çağlayan, 2019).

Görsel sanatlar eğitimi her dönem içinde bulunduğu koşullara göre gelişim göstermiştir. Gerek kurumsal yapılanma gerek program amaçları ve gerekse diğer program öğeleri mevcut koşullarla bütünleşerek geçmişten geleceğe uzanmaktadır. Eğitim ve yönetim sistemini Avrupa'da 19. yüzyılın önemli akademilerinden olan Paris Ecole Nationale Supérieure Des Beaux-Arts'dan (Paris Ulusal Güzel Sanatlar Yüksek Okulu) almış olan (Çobanlı, 1995) Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin öğrenime devam ettiği bir dönemde, çağın gereksinim duyduğu yaratıcı, araştırmacı, yenilikçi ve uygulamacı bireyler yetiştirmek amacıyla (Erbay, 2000) 1955

yılında açılan okul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi görsel sanatlar eğitiminde çağın gereklerine uyum sağlama çabalarına örnek olarak gösterilebilir.

Geçmiş yıllarda görülen pek çok örnek, son yıllarda Türkiye'deki eğitim sistemlerinde merkezi yönetim tarafından yapılan değişikliklerde de dikkat çekmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının (2019) hazırladığı '2023 Eğitim Vizyonu' başlıklı raporunda akademik bilginin beceriye dönüşmesini sağlamak amacıyla okul dışı öğrenme ortamlarının daha etkin kullanılmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Pek çoğu resmî kurumlar tarafından geliştirilen ve desteklenen benzer süreçler, görsel sanatlar eğitimi alan bireyin okul dışı öğrenme ortamlarını etkin bir şekilde kullanmasına olanak sağlayan güncel örneklerdir.

Geleceğin yeni dünya düzeninde artan teknoloji hakimiyeti ön plana çıkmakta ve eğitim kurumlarının öğretme-öğrenme yaklaşımlarına etki etmektedir. Bu etkilerle birlikte; geleceğin görsel sanatlar eğitimi de öğrenmeyi bireylerin özelliklerine uygun olarak gerçekleştirmenin yollarını araştırmaktadır. Çünkü gelecekte her alanda görev alacak bireyler günümüz Z ve Alfa kuşağı bireylerinden oluşacaktır. Pek çok özelliği bulunan bu kuşakların öne çıkan iki temel özelliği; bilgiye erişim yolları ve yeni şeyleri deneme konusunda sahip oldukları merak duygusudur. Henkoğlu, Mahiroğlu ve Keser (2015) tarafından 5-6 sınıfa devam eden 165 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin yarısından fazlasının (%67) ödevlerini yapmak için bilgiye gereksinim duyduklarında öncelikli olarak internete başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Görsel sanatlar eğitiminin bilgi, beceri ve uygulama basamaklarına öğrencilerin sanatsal bilgileri edinme, tasarım öncesi süreçleri gerçekleştirme vb. sanatsal çalışmalarında da benzer şekilde internete başvurdukları gözlenmektedir. Aynı teknolojiler sayesinde, her gün yeni bir oyun veya uygulamayla karşılaşan ve sürekli tazelenen merak duygusu sayesinde oyun/uygulama özelliklerini deneme yanılma yoluyla kendi kendilerine öğrendikleri görülebilmektedir. Sanat eğitimi için oldukça önemli görülen ve yaratıcılığı destekleyen unsurlar arasında yer alan merak duygusu sayesinde; geleceğin öğrencilerinin deneyerek, başarısız olarak ve ancak pes etmeden tekrar deneyerek öğrenme davranışları sergileyecekleri söylenebilir.

Sanat eğitimi programlarının bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel bir seyir izlemesi gerektiğini ifade eden görüşler ve ortaya konan uygulamalar son yıllarda dünya genelinde görülebilmektedir. Sanat eğitimi, ortaya çıkan pek çok gelişmeye kayıtsız kalmamakta ve 'dijitalleşmektedir'. Çünkü günümüz dünyasında mevcut eğitim sistemleri, zamanla etkinliğini yitirmekte ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadırlar. Bu sebeple; eğitim sistemleri toplumun gelişmesine, ilerlemesine önderlik

edecek bir yapılanma içerisinde kendini sürekli yenilemek durumundadır (Özsoy ve Mamur, 2019).

2019 yılı başlarında, dünyanın en prestijli sanat okullarından biri olan Londra'daki Kraliyet Sanat Koleji, müfredatını bilim ve teknolojiyi içerecek şekilde genişletmeyi planladığını açıklamıştır (Faramarzi, 2019). Bu açıklama, geleceğin dijital dünyasında hayatta kalabilmek için bu konuların sanat eğitimi programlarında yer alması gerektiğini gösteren önemli bir gelişme olarak yorumlanabilir. Öğrencilerin sanatsal üretim sürecinde pek çok bilgiye ulaşmalarını sağlayan teknoloji en köklü gelenekleri bile dönüştürmeye başlamaktadır. Çünkü küresel dünyada iletişim teknolojileri bilgiyi aktarmada, dağıtmada, değerlendirmede okullardan çok daha başarılı olmuştur (Çağlar, 2008). Bu noktada; zamandan ve mekândan bağımsız olarak öğrenmenin gerçekleşebildiği dönüşümün gelecek yıllarda da devam edeceğini ifade etmek mümkündür.

Görsel sanatlar eğitiminin geleceğine yönelik görüşlerden yola çıkarak, öğrenme sürecinin okul sınırları dışına çıkacağı ve okul dışı öğrenme ortamlarının önem kazanacağı bir gerçektir. Görsel sanatlar eğitiminde okul dışında yararlanılabilecek çok sayıda öğrenme ortamı olduğu görülmektedir. İlhan (2019) ve Özsoy (2019) bu anlamda pek çok ortamı görsel sanatlar eğitimi ile ilişkilendirmekte ve okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanım olanaklarını sorgulamaktadır. Sanat galerileri, sanatçı atölyeleri, tasarım stüdyoları, el sanatları işlikleri (Özsoy, 2019) ve resmi ve özel kurumlara bağlı müzeler (İlhan, 2019) görsel sanatlar eğitiminde okul dışı öğrenme mekanları arasında yer almaktadır. Bu temel ortamlara ek olarak Şen (2019) tarafından ifade edilen ortamların tamamı görsel sanatlar eğitiminin hedeflerine uygun olarak okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılabilir.

Gelecek kuşakların öğrenme ihtiyaçlarına cevap verecek ortamların ağırlıklı olarak okul dışı öğrenme ortamlarından oluşması sanat eğitiminin öğrenme yöntemleriyle paralellik göstermektedir. Yapararak ve yaşayarak öğrenme ilkesi, görsel okuryazarlık ve yavaşça bakarak öğrenme yöntemleri çerçevesinde düşünüldüğünde okul dışı öğrenme ortamlarının sağladığı olanakları yadsımak olası değildir (Özsoy, 2019). Ayrıca; okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilerin kalıcı öğrenmelerine olumlu katkı sunduğu tespit edilmiştir (Sontay, Tutar ve Karamustafaoğlu, 2016). National Research Council (2009) okul dışı öğrenme ortamlarının eğitim programıyla ilişkilendirilmesinin öğrencilere sağlayacağı yararları maddeler halinde açıklamıştır.

İlgili kaynakta orijinal haline erişilebilen maddeler bu çalışma kapsamında görsel sanat eğitimi ile ilişkilendirilerek yorumlanmış ve alana özgü kazanımlara dönüşmeleri sağlanmıştır. Okul

dışı öğrenme ortamlarının görsel sanatlar eğitimi programıyla ilişkilendirilmesinin öğrencilere sağlayacağı yararlar aşağıdaki maddelerde sunulmuştur;

- Sanatsal öğrenmelerine katkı sağlayacak doğayı ve fiziksel ortamları heyecan veren deneyimler yaşayarak, sanatsal ilgi ve güdü ile öğrenir,
- Sanatsal öğrenmede anlama, hatırlama, sanatsal kavramları kullanma ve sanatsal eleştiri becerilerini geliştirir,
- Doğayı ve fiziksel ortamlara ilişkin bilgileri estetik bakışla sorgular, sanatsal fikirler üretir, sorular sorar, gözlem yapar,
- Sanatsal bilgiyi, kavram öğrenme ve görsel algılama şeklinde kendi öğrenme sürecine aktarır,
- Farklı kişilerle, sanatsal etkinlikler yaparak sanat yoluyla iletişimde bulunur,
- Kendini sanatsal öğrenme alanında değerlendirir ve kendine ait sanatsal bir kimlik oluşturur.

Okul dışı öğrenme ortamlarının görsel sanatlar eğitiminde kullanılması ile elde edilecek yararların yalnızca ilgili literatürle ilişkilendirilerek ortaya konan altı adet kazanımla sınırlı olmadığı, pek çok olumlu etkinin süreç içinde ortaya çıkabileceği de ifade edilmelidir.

SONUÇ

Okul dışı öğrenme ortamları ve görsel sanatlar eğitiminin geleceğine yönelik düşüncelerin birlikte yorumlandığı araştırma sonucunda; okul dışı öğrenme ortamlarının hem günümüz eğitim sistemlerinde hem de gelecekteki eğitim sistemlerinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. İlgili literatürde sunulan pek çok görüş; görsel sanatlar eğitimi alacak olan gelecek kuşaklar için yalnızca formal eğitimin yeterli olmayacağını ifade etmektedir. Bu noktada; görsel sanatlar eğitimde uygulanan klasik yöntemlerin gelecek yıllarda ortaya çıkacak yeni bilgilerle harmanlanması önem kazanmaktadır.

Ana söyleminde yaratıcılık olgusu olan sanat eğitimine sürdürülebilirlik açısından bakıldığında, zaman ve mekân bağlamındaki sınırların öğrencilerin hareket alanını kısıtladığı söylenebilir (Sebik ve Kıratlı, 2020). Bireylerin öğrenmeyi mekândan bağımsız olarak gerçekleştirebildikleri bir yaşam biçimine dönüştürmeleri, okul dışı öğrenme ortamlarında alacakları eğitimler ile sağlanabilir. Okul dışı öğrenme ortamları sayesinde; bireyler geleneksel eğitim sisteminden kurtularak daha heyecan verici, etkin ve kalıcı bir eğitim alma şansına sahip olacaklardır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Özsoy (2019) da ülkemizin 21. yüzyılda biçimlenmesine katkı yapacak demokratik, bilgili, girişimci, sanatsal duyarlılığı olan, en az bir

sanat ve/veya spor dalında yeteneği gelişmiş etkin yurttaşlar yetiştirmek için örgün, yaygın ve yaşam boyu eğitimde ihtiyaç duyulacak çağdaş eğitim modellerine ev sahipliği yapacak okul dışı öğrenme ortamlarına vurgu yapmakta ve bu ortamların çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buyurgan ve Mercin (2005); öğrencileri kapalı sınıf veya sanat odası atmosferinden uzaklaştırarak daha canlı, yaşayarak ve deneyim edindiren bir ortamda resim derslerini gerçekleştirmenin, öğrencileri mutlu edeceğini belirtmektedir.

Görsel sanatların yalnızca görme ile ilişkili olmadığı, sanatsal öğrenme sürecinde tüm duyu organlarının önemli olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla farklı duyu organlarına hitap eden okul dışı öğrenme ortamları öğrenmenin kalıcılığı açısından önemli görülmektedir. Seven ve Engin (2008) de etkili bir öğrenmenin öğrencide hitap ettiği duyu organları ölçüsünde kalıcı olduğunu belirtmektedir. Birden fazla duyu organını kullanarak okul dışı öğrenme ortamlarını deneyimleyen bireylerin sanatsal öğrenme süreçlerinin olumlu yönde gelişeceği anlaşılmaktadır. Böylece bireyler, daha önceki öğrendiklerini sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde etmektedirler (Yaşar, 1998).

Kuşkusuz, görsel sanatlar eğitiminin geleceğini planlamak ve okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanmak kanun yapıcı otoritelerin uygulamalarına bağlıdır. Gelecekte sanata verilecek önem, bireylerin alacağı sanat eğitimini de şekillendirecektir. Bu süreçte her ülke, her yönetim kendi beklentileri doğrultusunda karar alarak, araştırma kapsamında dile getirilen ortamlara yönelmeyi tercih etmeyebilir. Bu ve benzeri bölgesel uygulamalar evrensel anlamdaki dönüşümü etkilememektedir. Ancak, geleceğin sanat eğitiminde ortaya çıkması muhtemel dijitalleşmenin takip edilmemesi, çağın ihtiyaçlarına uygun bireylerin yetiştirilmesinde ve istihdamında olumsuz etkiler ortaya çıkarabilir.

Geleceğin eğitim sistemlerini planlamak ancak günümüzde yapılacak olan çalışmalarla mümkündür. Geleceğin dünyası bugünkünden çok farklı olacağından, bugünkünden farklı niteliklere sahip bireyler isteyecek ve zaman, geleceğin kuşaklarını hazırlamada kısa kalacaktır (Gültekin, 2006). Bu anlamda, sanat eğitiminin geleceğini planlamak için yıllar sonrası beklemek değil günümüzdeki kavramların gelişimine bakarak, gelecekte neler olacağını ön görmek gerekmektedir. Gelecek üzerine öngörülerde bulunmak istiyorsak yakın geçmişte başlayan dijital teknolojiye dikkatle bakıp öncelikle değişim sürecini, bunun ne şekilde gerçekleştiğini ve hızını incelemeliyiz (Akman ve Uçar, 2020). Dolayısıyla, eğitimin geleceğini inceleyen araştırmacıların okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili kuramsal veya uygulamalı çalışmaları en kısa sürede gerçekleştirmeleri ve görsel sanatlar eğitimi alanının gelişimine

destek olmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş. (2006). Toplumsal değişme ve yenileşme. Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.299-333). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akman, M. ve Uçar, T.F. (2020). Bugünün ve geleceğin grafik tasarımı. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 14(25), 9-21.
- Altan, E. B., Üçüncüoğlu, İ. ve Öztürk, N. (2019). Preparation of out-of-school learning environment based on science, technology, engineering, and mathematics education and investigating its effects. *Science Education International*, 30(2), 138-148.
- Baltaş, Z. ve Baltas, A. (2014). *Değişen dünyada yeni eğitim anlayışı ve felsefesi*. 12 Nisan 2020 tarihinde <http://www.kaynakdersisi.net/makaleler.asp?sayi=59&sira=749> adresinden edinilmiştir.
- Braund, M. ve Reiss, M. (2006). Towards a more authentic science curriculum: the contribution of out- of- school learning, *International Journal of Science Education*, 28(12), 1373-1388.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. V. Özsoy (Ed.). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Çağlar, A. (2008). *Küreselleşme ve eğitimin geleceği: genel bir çerçeve*. İstanbul: TÖDER Yayınları.
- Çağlayan, E. (2019, Nisan). *Z kuşağı ve dijitalleşen sanat eğitimi*. 28. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çobanlı, Z. (1995). *Sanat eğitiminin gelişimi ve bu gelişim içinde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi örneği*. 1. Sanat Eğitimi Sempozyumunda sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Demircioğlu, G. ve Aslan, A. (2018). A review on Turkish graduate studies performed on out-of-school learning environments. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 379-402.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya* (18.bs). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2006). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.1-22). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Erbay, M. (2000). *Plastik sanatlar eğitimi'nin gelişimi* (2.bs). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Erten, Z. ve Taşçı, G. (2016). Fen bilgisi dersine yönelik okul dışı öğrenme ortamları etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisinin değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 638-657.
- Eshach, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: formal, non-formal, and informal education. *Journal of Science Education and Technology*, 16(2), 171-190.
- Faramarzi, S. (2019). *Art schools of the future need to teach students to understand technology. how will that change the future of art?* 28 Nisan 2020 tarihinde <https://news.artnet.com/art-world/art-school-tech-adapt-1742802> adresinden edinilmiştir.
- Genç, M., Albayrak, S. ve Söğüt, S. (2019, Haziran). *Fen bilimleri öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşleri*. ERPA 2019 International Congresses on Education'da sunulan bildiri, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Genç, S., ve Öner, F. K. (2018). A sample activity for holding a studio art-painting-course in a museum. *Universal Journal of Educational Research*, 6(12), s. 2880-2887.
- Gültekin, M. (2006). Eğitimde güncel bir kavram: gelecek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(1), 61-83.
- Henkoğlu, H. Ş., Mahiroğlu, A., ve Keser, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak İnternete yaklaşımları: betimleyici bir çalışma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(1), 72-110.

- Hoşgörür, V. ve Taştan, N. (2006). Eğitimin işlevleri. Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.269-295). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- İlhan, A. Ç. (2019). Müzeler. İçinde A. İ. Şen (Ed.) *Okul dışı öğrenme ortamları* (ss. 21-45). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Jaleniauskienė, E. ve Jucevičienė, P. (2015). Reconsidering university educational environment for the learners of generation Z. *Social Sciences*, 88(2), 38-53.
- Karip, E. (2020). *COVID-19: okulların kapatılması ve sonrası*. 27 Nisan 2020 tarihinde <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi> adresinden edinilmiştir.
- Kaya, Z. (2006). Eğitimin psikolojik temelleri. Ö. Demirel & Z. Kaya (Eds.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.81-113). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Keskin, S.C. ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- Malkoç, S. ve Kaya, E. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları, *İlköğretim Online*, 14(3), 1079-1095.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Mutlu çocuklar güçlü Türkiye 2023 eğitim vizyonu*. 23 Mart 2020 tarihinde <http://2023vizyonu.meb.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- National Research Council (2009). *Learning science in informal environments: people, places, and pursuits*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/12190>
- Ocak, İ. ve Korkmaz, Ç. (2018). Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 4(1), 18-38.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 'okul dışı tarih öğretimi'ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Öner, G. ve Öztürk, M. (2019). Okul dışı öğrenme ve öğretim mekânları olarak bilim merkezleri: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının deneyimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(Özel Sayı), 1-27.
- Özsoy, V. (2019). Sanat galerileri, sanatçı atölyeleri, tasarım stüdyoları ve el sanatları ışıkları. A. İ. Şen (Ed.) *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s.276-304). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Özsoy, V. ve Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretim yaklaşımları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, N. ve Altan, E.B. (2019). Bir okul dışı öğrenme ortamı: Sinop çocuk üniversitesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler Ve Eğitim Dergisi*, 5(10), 370-381.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: içerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Selanik Ay, T. ve Erbasan, Ö. (2016). Views of classroom teachers about the use of out of school learning environments. *Journal of Education and Future*, 2016(10), 35-50.
- Sebik, C. ve Kıratlı, A. D. (2020). Görsel sanatlar dersi için açık havada eğitim deneyimi. *Kastamonu Education Journal*, 28(4), 1817-1838.
- Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 189-212.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Ertem Matbaacılık.
- Sontay, G., Tutar, M. ve Karamustafaoğlu, O. (2016). “Okul dışı öğrenme ortamları ile fen öğretimi” hakkında öğrenci görüşleri: planetaryum gezisi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Sönmez, V. (1998). *Gelecekteki olası eğitim sistemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, A. İ. (2019). Okul dışı öğrenme ortamı nedir? A. İ. Şen (Ed.) *Okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s.1-20). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tanili, S. (1996). *Nasıl bir eğitim istiyoruz* (8.bs). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Türkcan, B. (2019). Cultural heritage studies through art education: an instructional application in the ancient city of Aizanoi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 83, 29-56.

- Türkmen, H. (2010). İnfomal (sınıf-dışı) fen bilgisi eğitimine tarihsel bakış ve eğitimimize entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 46-59.
- UNESCO (2020). *COVID-19 educational disruption and response*. 27 Nisan 2020 tarihinde <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> adresinden edinilmiştir.
- Yaşar, Ş. (1998, Eylül) *Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci.*” 7. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6.bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.